

พระเครื่อง : มหัทศจรีย์แห่งเมืองสยาม^๑

ศ. ดร.ไพฑูริย์ เอกจริยกร^๒

บทคัดย่อ

พระเครื่องเป็นพระพิมพ์หรือพระหล่อโลหะ มีรูปแทนองค์พระพุทธเจ้าหรือพระสงฆ์ เป็นพระขนาดเล็กที่ใช้ห้อยคอได้สะดวก วัตถุประสงค์การสร้างพระเครื่องนั้นอาจจะแตกต่างกันไปแล้วแต่ยุคแต่ละสมัย พระเครื่องเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของเมืองสยาม โดยพิจารณาได้จากความน่าพิศวงหรือความโดดเด่นตั้งแต่ในเรื่องการออกแบบ การแกะพิมพ์ การคัดเลือกมวลสาร พิธีการสร้าง การปลุก การประกาศเชิญชวนบูชาตามป้ายโฆษณาหน้าวัดหรือตามท้องถนน มูลค่าของพระเครื่องบางองค์มีมูลค่าสูงกว่ามวลสารที่นำมาสร้างพระเครื่องอย่างมากมาย การมีตลาดพระเครื่องมากที่สุดในโลก การนำกลองขยายมาส่งดูพระเครื่องซึ่งประเทศอื่นกลองดังกล่าวทำขึ้นเพื่อเอาไว้ส่องเพชร พลอย หรือสิ่งอื่นใดในอุตสาหกรรม การนำพระเครื่องมาติดตัวโดยทำเป็นเครื่องประดับแล้วนำมาห้อยไว้นอกเสื้อก็มี

พระเครื่องเป็นเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวพุทธจำนวนมาก และถือได้ว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์และเป็นมนต์เสน่ห์ด้านหนึ่งของเมืองสยามที่เกิดขึ้นและพัฒนารูปแบบไปเองตามธรรมชาติโดยไม่มีภาครัฐเข้ามาส่งเสริมหรือสนับสนุน แต่ในอีกด้านหนึ่งมีความเห็นว่าการสร้างพระเครื่องเป็นสิ่งที่ไม่ตรงกับหลักพุทธศาสนาอย่างแท้จริงและมีการนำไปเป็นพุทธพาณิชย์มากเกินไป ผู้ที่เกี่ยวข้องน่าจะไดวางหลักเกณฑ์หรือแนวทางให้วัดต่าง ๆ ยึดถือปฏิบัติโดยไม่ให้มีการแข่งขันสร้างพระเครื่องกันมากมายเหมือนบางยุคบางสมัย แต่ต้องไม่ถึงขั้นก่ออุปสรรคในการจัดทำพระเครื่องของวัดที่มีความจำเป็นจะต้องทำเพื่อหาทุนมาทำนุบำรุงวัด การมีแนวทางให้วัดที่มีรายได้จากการทำพระเครื่องนำรายได้ส่วนหนึ่งไปพัฒนาวัดอื่นที่ยังยากจน มีการจัดการทางการเงินและการบัญชีที่ดี ส่วนผู้ทำการซื้อขายพระเครื่องควรเสียสละรายได้จำนวนหนึ่งมาบริจาคเพื่อดูแลวัดที่ขาดปัจจัยตลอดจนสมาคมพระเครื่องน่าจะช่วยดูแลชักชวนให้ผู้ประกอบอาชีพซื้อขายพระเครื่องช่วยกันบริจาคเงินและแบ่งสรรเงินไปทำบุญกับวัดต่าง ๆ ที่มีความจำเป็น หรือเมื่อมีการจัดประกวดพระเครื่อง ควรนำ

^๑ ในบทความนี้ผู้เขียนมีความประสงค์ที่จะคำว่า “เมืองสยาม” แทนที่จะใช้คำว่า “ประเทศไทย” เพื่อให้เหมาะสมกับบทความที่นำเสนอ แม้ว่าในปัจจุบันจะใช้ว่า “ประเทศไทย” เนื่องจากได้มีประกาศใช้รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยนามประเทศ พุทธศักราช ๒๕๘๒ โดยมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๘๒ และเป็นมุมมองอีกด้านหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับพระเครื่องที่ผู้เขียนประสงค์จะนำเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาเสนอโดยไม่ได้มีวัตถุประสงค์หรือส่งเสริม “พุทธพาณิชย์” โดยบางส่วนเป็นประสบการณ์ส่วนตัวที่ผู้เขียนได้พบมาในช่วงระยะเวลากว่า ๓๐ ปี

^๒ ราชบัณฑิต ประเภทวิชานิติศาสตร์ สาขากฎหมายธุรกิจ สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสภา

ส่วนต่างระหว่างค่าใช้จ่ายกับรายได้ไปช่วยเหลือวัดอื่น ๆ โรงเรียน หรือโรงพยาบาลที่ยังขาดแคลน มิใช่มอบ
รายได้ให้แก่องค์กรเดิม ๆ ที่มีความจำเป็นน้อยหรือไม่มีความจำเป็นแล้ว

คำสำคัญ : พระเครื่อง พุทธพาณิชย์ มหัทศจรีย์ สยาม

Buddha Amulets: the wonder of Siam

Abstract

Buddha Amulets (Phrakreung) crafted through with special molds or casting process with a purpose of representing the Lord Buddha or monks. They are compact and conveniently wearable on a necklace. The purpose of creating amulets may vary depending on each era. Amulets are the wonders of Siam (Thailand) considering from various aspects. Firstly, they stand out for their remarkable designs, intricate engravings, meticulous material selection, and the ceremonial processes involved in their creation, awakening. Secondly, there are announcements of invitation of worship on billboards in front of the temple or on the streets. Thirdly, the value of some amulets surpasses the mere sum of their materials. Fourthly, Thailand has the largest amulet market in the world. Fifthly, the uniqueness of using a loupe to enlarge amulets while, in other countries, such loupe is made to look at diamonds, gems, or anything else in the industry. Lastly, many people wear amulets with golden frames (with or without diamonds) and might even hang it on the outside of the shirt to show-off.

These amulets hold a profound sway over the minds of many Buddhists, constituting one of the natural wonders and charms of Siam, evolving without direct government involvement or support. However, there is an opinion that the creation of amulets deviates from true Buddhist principles and become excessively commercialized. There should be regulations or guidelines for various temples to adhere, especially to prevent competition in making many amulets like in some eras. However, those rules must obstruct temple to raise necessary funds for the purpose of maintaining the temple. The guideline should strike a balance, allowing temples to raise necessary funds for their maintenance. As for those who buy and sell amulets, they should donate a certain amount of their income to take care of temples that are lacking resources, as well as the amulet associations could play a pivotal role in persuading those involved in amulet transactions to contribute to temples in need. In addition, when organizing amulet contests, any surplus funds could be channeled towards

supporting schools, temples, or hospitals facing resource shortages, rather than contributing to organizations that have little or no pressing needs.

Keywords: Buddha amulet, Buddhism commerce, wonder, Siam

พระเครื่อง : มหัทศจรย์แห่งเมืองสยาม

เมื่อกล่าวถึงพระเครื่อง บุคคลต่าง ๆ อาจมีมุมมองที่แตกต่างกันไปทั้งทางด้านบวกและทางด้านลบ ในด้านลบอาจมีหลายประการเช่น ประการแรกมีการเห็นว่าพระเครื่องเป็นเรื่องระหว่างความศรัทธา ความเชื่อหรือถึงขนาดเป็นเรื่องของความมั่งงาย ประการที่สอง การที่มีการนำพระเครื่องไปทำการค้าขายที่เรียกกันว่า “พุทธพาณิชย์” เป็นเรื่องที่เป็นการไม่สมควรเป็นอย่างยิ่ง เพราะพระเครื่องเป็นวัตถุมงคลอันเป็นที่เคารพของชาวพุทธ แม้ว่าการซื้อขาย^๓พระเครื่องดูเหมือนว่าจะไม่เป็นการทำผิดศีลห้า แต่ในทางศาสนาพุทธอาจนับได้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควร^๔ ประการที่สาม ในบางครั้งผู้สร้างพระเครื่องหรือผู้ขายมักจะมีการโฆษณากล่าวอ้างสรรพคุณของพระเครื่องกันเกินเลยกว่าความเป็นจริง จนหน่วยงานของรัฐบางหน่วยงานได้มีความคิดว่าจะเข้ามาควบคุมการโฆษณาดังกล่าว แต่หากพิจารณาในอีกด้านหนึ่งที่เป็นด้านบวกหรือด้านดี พระเครื่องเป็นวัตถุมงคลชนิดหนึ่งที่มีผู้นิยมกันมาตั้งแต่สมัยก่อนจนถึงสมัยปัจจุบันที่เชื่อกันว่าจะนำความสุขความเจริญมาให้หรือป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ แก่ผู้ที่สวมใส่หรือครอบครองบูชา

การสร้างพระเครื่องในเมืองสยามมีมานานแล้ว เรื่องดังกล่าวมีหลักฐานปรากฏจากการค้นพบพระกรุต่างๆที่สร้างมาหลายร้อยปี^๕ เช่น พระนางพญาพิษณุโลก^๖ พระรอดมหาวัน พระคงลำพูน พระกรุนาดูน^๗ แต่พระเครื่องไม่ได้มีแหล่งกำเนิดจากประเทศสยาม(ประเทศไทย) มีการอธิบายว่าน่าจะมีแหล่งกำเนิดมาจากพระพิมพ์ซึ่งอาจจะสืบขึ้นไปจนถึงถิ่นเดิมเริ่มแรกคือประเทศอินเดีย แล้วนิยมสร้างกันสืบมาในดินแดนแหลมอินโดจีนรวมทั้งเมืองสยาม (ประเทศไทย)^๘

พระเครื่องต่างจากพระบูชา พระบูชาคือพระพุทธรูปขนาดย่อมที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ พระพุทธรูปเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า การสร้างพระพุทธรูปทำให้ได้รำลึกถึงพระองค์ ส่วนใหญ่พระพุทธรูปขนาดย่อมจะนำไปบูชาตามบ้านเรือนจึงเรียกว่าพระบูชา ส่วนพระเครื่องมาจากคำว่า "พระเครื่องราง" มีความ

^๓ มีการใช้คำว่า “เช่าพระ” แทนคำว่า “ซื้อขาย” เพราะเห็นว่ามันไม่เหมาะสม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้ความหมายของคำว่า “เช่าพระ” ไว้ว่า ก. ซื้อพระพุทธรูปหรือพระเครื่องไปบูชา, บูชาพระ ก็ว่า ดู ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ [กรุงเทพฯ : บริษัทศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน) น. ๘๔๒ และ น. ๓๘๘]

^๔ มีพระสงฆ์หลายรูปไม่อนุญาตให้สร้างพระเครื่อง เช่น พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ปรากฏในระเบียบการจัดการศาสนสมบัติอันเป็นมรดกธรรมของท่าน ในหนังสือธรรมะ....จากต้นไม้ (๒๕๖๓, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา, ไม่มีเลขหน้า)

^๕ อาจารย์รวมพันปีแล้วแต่พระเครื่องนั้น ๆ

^๖ มีการเรียกว่า “พระสมเด็จพระนางพญา”

^๗ เช่น พระกรุนาดูน เป็นศิลปะทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕ จากกลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร [https://www.finearts.go.th/promotion/view/10030-%E0%](https://www.finearts.go.th/promotion/view/10030-%E0% สืบค้นวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๖) สืบค้นวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๖

^๘ สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, อังนุ ทศชล เทพกำปนาท, เล่าสู่กันฟังเรื่อง “พระเครื่อง”, <https://www.facebook.com/DCP.culture/posts/3414245378701010/> สืบค้นวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๖

หมายถึงพระพิมพ์หรือพระหล่อโลหะ มีรูปแทนองค์พระพุทธรูปเจ้าหรือพระสงฆ์ เป็นพระขนาดเล็กที่ใช้ห้อยคอได้สะดวก^๔ ในสมัยต่อมานอกจากพระเครื่องจะทำเป็นรูปพระพุทธรูปเจ้าหรือพระสงฆ์ ยังมีการสร้างพระเครื่องเป็นรูปอื่น ๆ เช่น รูปเจดีย์ โบสถ์หรือราศรีต่าง ๆ เพื่อให้ตรงกับราศรีที่ผู้สร้างหรือผู้ที่จะนำมาใช้ติดตัว

ตามปกติจะพบว่าชาวพุทธที่มีบ้านหรือถิ่นที่อยู่เป็นการถาวรจะมีพระเครื่องแทบทุกบ้าน เพียงแต่จะมีมากหรือน้อย จะมีพระเครื่องเก่าเก็บตกทอดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย หรือเป็นพระเครื่องยุคหลัง ๆ การเก็บรักษานั้นมักเก็บไว้ที่หิ้งพระ โต๊ะหมู่บูชา หรือใส่ภาชนะอื่นใด การดูแลเก็บรักษาอาจจะดีเช่นเยี่ยมพระหรือใส่กรอบพระแล้วแยกใส่ตามกล่องพระต่าง ๆ หรือเก็บรักษาไม่ดีโดยปล่อยให้ฝุ่นละอองและเศษผงเกาะหรือแม้กระทั่งน้ำฝนที่อาจร่วงลงมาจากหลังคาบ้านทำให้พระเครื่องเกิดสนิมหรือเปียกน้ำเสียหาย เพราะชาวพุทธรายนั้นไม่ได้เห็นความสำคัญของพระเครื่องมากนัก แต่รู้ว่าพระเครื่องเป็นของสูงที่ต้องเก็บไว้ในที่เหมาะสมและบางรายไม่เคยหยิบมาดูและอยู่ ณ ที่เดิมนั้นมานับสิบปี

การที่ชาวพุทธมีพระเครื่องเก็บอยู่ที่บ้าน เป็นเพราะได้รับมาในโอกาสต่าง ๆ เช่น

ก. ได้รับพระเครื่องมาเพราะไปทำบุญที่วัด (วัดจัดสร้างพระเครื่องหรือให้ฆราวาสจัดสร้างเพื่อหาเงินให้แก่วัดในการสร้างหรือบำรุงรักษาวัด หรือนำรายได้ไปสร้างโรงเรียน โรงพยาบาลหรือสิ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ ให้แก่ชุมชนเมื่อมีเงินเพียงพอแก่การใช้ในกิจการของวัด)

ข. ได้รับพระเครื่องมาเพราะมีผู้อื่นให้มาเนื่องในโอกาสต่าง ๆ เช่น เนื่องในวันเกิด วันแต่งงาน วันปีใหม่ วันได้รับการเลื่อนยศ เลื่อนตำแหน่งหรือวันสำเร็จการศึกษา

ค. ได้รับพระเครื่องมาเพราะไปซื้อมา โดยชาวพุทธดังกล่าวมีเหตุผลในการซื้อพระเครื่องที่แตกต่างกันไป เช่น

๑) เพื่อเป็นการลงทุนรูปแบบหนึ่งแทนที่จะเก็บเป็นเงินฝากธนาคาร ซื้อสังฆาริมทรัพย์ ซื้อหุ้น โดยเห็นว่าการนำเงินไปฝากธนาคารได้ดอกเบี้ยไม่คุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราเงินเฟ้อ การซื้อสังฆาริมทรัพย์อาจจะไม่มีเวลาดูแลและต้องเสียภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง การซื้อหุ้นนั้นมีความไม่แน่นอนและมีโอกาสที่สูญเสียเงินที่ลงทุนได้ การซื้อพระเครื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเครื่องที่หายากและมีจำนวนน้อย เมื่อเวลาผ่านไปมูลค่าจะสูงขึ้นหลายเท่าตัวซึ่งพระเครื่องบางองค์มูลค่าขึ้นสูงเร็วกว่ามูลค่าของทองคำและอัตราดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร

^๔ เฟื่องอ้าง

๒) เพื่อนำพระเครื่องที่ได้ซื้อออกมาออกให้ผู้อื่นซื้อต่อในราคาที่สูงกว่าเพื่อแสวงหากำไรโดยบุคคลเหล่านี้ประกอบอาชีพที่หารายได้โดยตรง

๓) เพื่อนำพระเครื่องไปมอบให้บุคคลอื่นเนื่องในโอกาสต่าง ๆ เช่น เนื่องในวันเกิด วันแต่งงาน การได้รับตำแหน่งที่สูงขึ้น โดยเห็นว่าพระเครื่องเป็นสิ่งที่เปี่ยมมงคลและต้องการให้ผู้ที่ได้รับนำไปใช้หรือเก็บรักษาดีกว่าให้ของอย่างอื่น

๔) เพื่อนำพระเครื่องมาใช้โดยเชื่อในพุทธคุณ^{๑๐} เพราะในการสร้างพระเครื่องจะมีการนำพระเครื่องที่ทำเสร็จแล้วมาเข้าพิธีปลุกเสกด้วยเวทมนต์คาถาแล้วเชื่อว่าสามารถดลบันดาลให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์แก่ผู้ใช้ ไม่ว่าจะด้านแคล้วคลาดจากภัยอันตราย เรื่องโชคลาภ เรื่องการทำมาค้าขายดี เรื่องเมตตามหานิยม^{๑๑} และเรื่องการรักษาโรค^{๑๒} เป็นต้น

๕) เพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับมวลสารที่นำมาใช้ในการสร้างว่าทำจากวัตถุใด เช่น เนื้อดิน ว่าน เนื้อโลหะผสม บางคนชอบศึกษาพุทธศิลป์ที่มีความงดงาม บางคนชอบศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ของพระเครื่องเพื่อค้นหาว่าพระเครื่ององค์นั้นสร้างขึ้นในสมัยใดและผู้ใดเป็นผู้สร้าง

๖) เพื่อเป็นการทำบุญแก้เวร โดยหวังผลจากการทำบุญนั้นจะทำให้ตนมีชีวิตที่ดีทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

อาจจะกล่าวโดยรวมว่า การได้รับพระเครื่องนั้นผู้รับได้รับมาด้วยวิธีการและเหตุที่ต่างกันไป และบางคนชอบมากถึงขั้นต้องการสะสมพระเครื่อง ผู้ที่สะสมพระเครื่องนอกจากมีความชอบในพระเครื่อง การสะสมไว้เป็นความสุขประการหนึ่งในชีวิต ความสุขในการสะสมนั้นอาจเป็นเพราะต้องการเก็บไว้ให้แก่ลูกหลานสะสมไว้เพื่อศึกษาค้นคว้าแล้วนำมาเขียนเป็นบทความหรือปกิณกะเพื่อให้ความรู้แก่บุคคลต่าง ๆ หรือนำมาสอนให้คนดูพระเป็นและสามารถแยกได้ว่าเป็นพระแท้หรือพระปลอม เป็นพระเก่าหรือไม่เก่า และความสุขที่ได้จากการขายพระเครื่องในราคาที่ดีหลังจากที่ได้ลงทุนสะสมไว้ คนที่สะสมจำนวนหนึ่งอาจจะนำพระเครื่องออกขายเพราะมีความจำเป็นต้องการเงิน หรือเป็นเพราะลูกหลานไม่สนใจพระเครื่อง บางคนนำพระเครื่องที่

^{๑๐} แต่เดิมนึกว่าพระเครื่องป้องกันภัยอันตราย แต่ต่อมาไม่ใช้การสวมใส่พระตีมาก ๆ อาจถูกทำร้ายเพื่อแย่งชิง ดังนั้นเจ้าของต้องคุ้มครองพระเครื่อง จนในที่สุดไม่นำมาแขวน แต่เอาไปเก็บตามตู้ในริ้วในธนาคารต่าง ๆ

^{๑๑} ทศพล เทพกำปนาท, เล่าสู่กันฟัง...เรื่อง “พระเครื่อง” อ่างแล้ว เชียงรอตที่ ๗

^{๑๒} ในบางยุคบางสมัยได้มีการนำพระเครื่องหรือผงที่บรรจุในพระเครื่องมาละลายน้ำเพื่อทำยารักษาโรค เช่น ผงที่บรรจุในพระผงหลวงพ่อบาน วัดบางนมโค แต่ในปัจจุบันนี้คงไม่ทำแล้ว เพราะมีการแพทย์ที่พัฒนาและประชาชนเข้าถึงได้ นอกจากนี้การทำเช่นนั้นทำให้พระเครื่องได้รับความเสียหายและราคาลดลงเป็นอย่างมาก

สะสมไว้ไปมอบให้วัดเพื่อให้ทางวัดนำออกให้บูชาหารายได้สมทบทุนให้แก่วัด หรือบางคนนำพระเครื่องที่สะสมไว้จัดทำเป็นพิพิธภัณฑพระเครื่องไม่ว่าทำไว้ที่วัดหรือบริเวณที่ดินที่เป็นของตนเอง

นอกจากคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธที่นิยมแสวงหาพระเครื่องมาไว้ในครอบครองหรือสะสมแล้ว ทุกวันนี้ปรากฏข้อเท็จจริงว่ายังมีคนต่างชาติหันมานิยมสะสมพระเครื่องของเมืองสยามเช่นเดียวกัน เช่น คนสิงคโปร์ คนมาเลเซีย คนจีน ความนิยมดังกล่าวถึงขั้นมีการสร้างตลาดพระเครื่องในประเทศสิงคโปร์หรือประเทศอื่นด้วย^{๑๓} โดยมีเหตุผลในการแสวงหาหรือสะสมพระเครื่องไม่ต่างจากคนไทย

การเกิดขึ้นของการแสวงหาหรือการสะสมพระเครื่องได้นั้น จะต้องมีการสร้างพระเครื่องขึ้นก่อน ไมเช่นนั้นจะเกิดการแสวงหาหรือการสะสมพระเครื่องไม่ได้ การสร้างพระเครื่องในเมืองสยามนั้นเชื่อว่ามีสร้างมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย(หรืออาจเกิดขึ้นก่อนหน้านั้น^{๑๔}) โดยการขุดพบพระกรุที่ข่าวในเมืองสุโขทัย^{๑๕} และมีการสร้างพระเครื่องต่อเนื่องมาในสมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน

ผู้ที่ริเริ่มหรือมีความประสงค์ให้มีการจัดสร้างพระเครื่องมีหลากหลาย เช่น สมเด็จพระสังฆราช พระลำดับรองลงมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเกจิอาจารย์ พระมหากษัตริย์ หน่วยงานราชการต่าง ๆ องค์กรเอกชน สมาคม มูลนิธิ แม้กระทั่งบุคคลธรรมดาที่จัดทำพระเครื่องแล้วนำไปถวายวัด (แต่นอกจากพระเครื่องแล้วอาจมีการสร้างวัตถุมงคลอื่นด้วย ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูป เครื่องรางของขลัง) และบุคคลเหล่านี้มักจะเป็นผู้ตัดสินใจในท้ายที่สุดว่าจะสร้างพระเครื่องแบบใด จัดทำจำนวนเท่าใดและมีแบบพิมพ์เช่นใด

พิมพ์พระเครื่องนั้น ในสมัยก่อนมักจะเป็นรูปพระพุทธรูป ต่อมาได้มีการสร้างเป็นรูปเจดีย์ โบสถ์ หรือรูปอื่น ๆ เช่น ครุฑ หรือสัญลักษณ์ประจำราศี โดยอาจจะทำในรูปของพระกริ่ง รูปหล่อโลหะ หรือรูปหล่อเนื้อผงที่เป็นรูปเหมือนของพระสงฆ์ หรือรูปเหมือนสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น พระธาตุนม หรืออาจทำในรูปแบบเป็นเหรียญ แผ่นปั๊มโลหะและรูปแบบเป็นพระเนื้อผงแบบพระสมเด็จ

ส่วนวัตถุนำมาใช้ในการจัดทำพระเครื่องมีมากมายหลากหลายประเภท เช่น ทองคำ เงิน นาค ทองแดง ตะกั่ว งาช้าง ดิน ว่าน แป้ง ดอกไม้ แร่ แม้กระทั่งกำยาน

^{๑๓} แต่มักมีขนาดเล็กและไม่มีมากเท่าที่มีในเมืองสยาม

^{๑๔} เพราะก่อนหน้าสมัยสุโขทัยมีสมัยทวารวดีที่มีการค้นพบพระต่าง ๆ

^{๑๕} อริยะ สุพรรณเกษช, ความรู้เกี่ยวกับพระพิมพ์เนื้อผงพุทธคุณกรุวัดที่ข่าวจังหวัดสุโขทัย, <https://www.ariyasound.com/index.php?lay=show&c=article&id=539237282> สืบค้นวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๖

เมื่อมีการจัดทำพระเครื่องเสร็จ ในปัจจุบันมักจะมีการทำพิธีพุทธาภิเษกอันเป็นการปลุกเสกพระเครื่องหรือวัตถุมงคล โดยมีพระเถระผู้เชี่ยวชาญในการทำสมาธิจำนวนหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า คณะปรก^{๑๖} นั่งภาวนาส่งกระแสจิตเพ่งคุณพระรัตนตรัยเข้าไปสู่องค์พระหรือวัตถุมงคลนั้น ๆ.

วัตถุประสงค์ของผู้สร้างพระเครื่องนั้นอาจจะแตกต่างกันไปแล้วแต่ยุคแต่สมัย กล่าวคือในสมัยโบราณการทำพระเครื่องนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา โดยเมื่อมีการสร้างพระเครื่องเสร็จแล้วมักจะนำไปบรรจุกรุหรือเจดีย์ในวัด ไม่นิยมนำมาเก็บไว้ที่บ้าน หรืออาจจะสร้างพระเครื่องเพื่อบำรุงขวัญทหารในยามศึกสงคราม หลังจากสิ้นสงครามแล้วก็จะนำกลับไปเก็บไว้ที่วัดหรือนำไปบรรจุลงกรุ ในสมัยนั้นจึงไม่มีการซื้อขายพระเครื่องกัน

สมัยต่อมาจนถึงสมัยปัจจุบัน วัตถุประสงค์ในการสร้างพระเครื่องแม้ส่วนหนึ่งยังมีความคิดเกี่ยวกับการสืบทอดพุทธศาสนาอยู่ก็ตาม แต่วัตถุประสงค์แตกต่างไปจากในอดีตอยู่เป็นอันมาก เช่น มีการจัดสร้างพระเครื่องเพื่อแจกให้แก่ผู้ที่ทำคุณประโยชน์แก่ทางราชการหรือแก่วัด หรือทำแจกเพื่อเป็นที่ระลึก เช่น วันครบรอบอายุของพระภิกษุ วันที่พระภิกษุได้รับการสถาปนาหรือเลื่อนสมณศักดิ์ วันครบรอบการสถาปนาของหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ โดยไม่คิดมูลค่าเป็นการให้เปล่าด้วยเจตนารมณ์อันดีของผู้จัดสร้าง

ในสมัยปัจจุบันมีการสร้างพระเครื่องเพื่อสมนาคุณแก่ผู้ที่บริจาคเงินให้แก่วัดตามจำนวนที่วัดกำหนด โดยวัดจะกำหนดราคาพระเครื่องแต่ละประเภทที่จัดสร้างว่ามีราคาองค์ละเท่าไรให้แก่ผู้ประสงค์จะทำบุญได้เลือกบูชา แทนที่จะให้มีการทำบุญตามศรัทธา และนำเงินรายได้จากการดังกล่าวใช้ในกิจการของวัด หรือนำไปสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล ถนนหรือสะพาน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในความเป็นจริง สภาพการณ์ดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป พระเครื่องกลายมาเป็นสินค้าที่มีการให้ซื้อขายกันเป็นการทั่วไป โดยพระเครื่องที่นำมาเป็นวัตถุของการซื้อขายมีทั้งพระกรูที่มีการขุดขึ้นมา^{๑๗} หรือพระเครื่องที่สร้างขึ้นในยุคหลัง จึงมีการเรียกการกระทำดังกล่าวว่าเป็น “พุทธพาณิชย์”

^{๑๖} นั้งปรก (-ปรก) ก. นั้งทำใจให้เป็นสมาธิกำกับพระสงฆ์ด้วยกันอีก ๔ รูปซึ่งสวดในพิธีที่มีสวดภาวนาร, นั่งเข้าสมาธิส่งกระแสจิตเข้าไปยังวัตถุมงคลในพิธีต่าง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ ๓, น. ๖๑๕ และ น. ๘๔๒)

^{๑๗} สักลอบขุดหรือขุดขึ้นมาโดยถูกต้อง เช่น เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรทำการจำหน่ายพระพิมพ์ที่พบในพระกรุพระปรางค์ วัดราชบูรณะช่วงปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ สืบเนื่องจากมีคนร้ายลักลอบขุดกรุพระปรางค์กรุวัดราชบูรณะ ดังนั้นทางกรมศิลปากรจึงได้ทำการขุดค้นสำรวจทำให้พบเครื่องทองคำจำนวนมากมาย รวมทั้งพระพิมพ์เนื้อโลหะจีนจำนวนมาก ผู้คนต่างสนใจและเป็นข่าวใหญ่โตมากในสังคมยุคนั้น มีการจำหน่ายพระพิมพ์ดังกล่าวให้แก่ประชาชนทั่วไปซึ่งเงินค่าเช่าบูชานั้นได้เป็นทุนก่อสร้างพิพิธภัณฑ์เจ้าสามพระยาในที่สุด.... หนู่ม รัตน์ะ, สยามพหุรงค์, https://www.facebook.com/Siamcolorization/posts/3013505398686245/?locale=th_TH สืบค้นวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๖

นอกจากนี้ยังมีการประกาศโฆษณาการซื้อขายพระเครื่องกันเป็นการทั่วไป ไม่ว่าจะตามนิตยสารพระเครื่องหรือแม้กระทั่งในปัจจุบันมีการโฆษณาและการซื้อขายพระเครื่องออนไลน์ แบบเป็นเว็บไซต์ให้ผู้สนใจสั่งซื้อมาหรือแบบ real time หรือแม้กระทั่งเปิดให้มีการประมูลสุ้ราคาทางเว็บไซต์โดยจะขายให้แก่ผู้ที่เสนอราคาสูงสุดภายในระยะเวลาที่เจ้าของพระเครื่องหรือผู้ดูแลการประมูลกำหนด นอกจากการซื้อขายดังกล่าวแล้วยังมีผู้ที่สนใจพระเครื่องนัดรวมตัวกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อดูพระเครื่องหรืออวดพระเครื่องระหว่างกันตลอดจนทำการซื้อขายระหว่างคนในกลุ่ม หรือทำการแลกเปลี่ยนพระเครื่องระหว่างกันไม่ว่าจะมีการเพิ่มเงินหรือไม่ หรือมีการประมูลซื้อขายพระเครื่องในหมู่คนเหล่านั้น การรวมกลุ่มดังกล่าวอาจจะเกิดขึ้นตามสถานที่ต่าง ๆ แล้วแต่คนเหล่านั้นจะนัดหมายกันซึ่งอาจจะเป็นบริเวณสวนสาธารณะ บ้านของบุคคลใดคนหนึ่ง แม้กระทั่งในบริเวณวัด ยิ่งไปกว่านั้นการแลกเปลี่ยนพระเครื่องไม่ได้แลกเปลี่ยนเฉพาะองค์พระเครื่องเพียงอย่างเดียวแต่มีความนิยมในการนำพระเครื่องใส่ไว้ในตลับที่ทำด้วยเงินหรือทำด้วยทองคำ บางครั้งเป็นตลับทองคำที่มีการฝังเพชรหรือพลอยด้วยแล้วมีการนำมาแลกกันทั้งพระเครื่อง ทั้งตลับเงินหรือตลับทองคำดังกล่าวด้วย^{๑๘} และหลังจากนั้นเมื่อได้มีการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนพระเครื่องกันในกลุ่มคนขนาดเล็ก ๆ พระเครื่องเหล่านั้นอาจถูกนำไปขายต่อในตลาดพระเครื่องที่ตั้งอยู่ในห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ ซึ่งจะได้ราคาสูงกว่าที่บุคคลดังกล่าวได้ลงทุนไปเป็นอย่างมาก

ราคาพระเครื่องในท้องตลาดเมื่อประมาณ ๓๐ ถึง ๔๐ ปีที่แล้วแตกต่างจากราคาพระเครื่องในท้องตลาดในปัจจุบัน พระเครื่องในสมัยก่อนมีราคาถูกกว่าราคาพระเครื่องในปัจจุบัน สมัยก่อนพระเครื่ององค์หนึ่งที่เป็นที่นิยมสะสมอาจจะราคาองค์ละ ๑ แสน ราคาสมัยปัจจุบันอาจจะขึ้นไปถึง ๑ ล้านบาทได้ หรือราคาพระเครื่องที่ได้ไปทำบุญมาจากวัดราคาแค่หลักร้อย แต่ในปัจจุบันพระเครื่ององค์ดังกล่าวมีราคาหลายแสนบาท (เช่น พระปิดตาลวงปู่โต๊ะ วัดประดู่ฉิมพลี) หรือพระเครื่องสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งในสมัยก่อนอาจจะราคาเพียงหลักล้าน แต่ปัจจุบันพระเครื่องหากมีสภาพสวยและสมบูรณ์อาจจะมีราคาหลายสิบล้านหรือถึงร้อยล้านบาทก็ได้ ราคาพระเครื่องขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจของประเทศด้วยหากเศรษฐกิจของประเทศดีราคาพระเครื่องก็จะดีไปด้วย เพราะเมื่อเศรษฐกิจของประเทศดีประชาชนจะมีกำลังซื้อและคนที่สนใจพระเครื่องจะนำเงินเหลือเก็บมาซื้อพระเครื่อง ความนิยมในพระเครื่องมีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย เช่น เมื่อหลายสิบปีที่ผ่านมา ผู้สะสมพระเครื่องนิยมสะสมพระกรุต่าง ๆ ทำให้ราคาพระกรูมีราคาสูงมากเพราะเป็นของหายากและมีจำนวนไม่มาก ต่อมาในปัจจุบันความนิยมดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป ความนิยมพระกรูลดน้อยลงไป

^{๑๘} แต่ต้องเสี่ยงเองในการดูว่าพระที่นำมาแลกเปลี่ยนกันเป็นพระแท้หรือไม่แท้ และจะไม่มีการคืนกันหากมีการพบว่าพระที่แลกกันเป็นพระไม่แท้ ผู้แลกเปลี่ยนจึงต้องดูพระเป็นว่าพระที่จะแลกเปลี่ยนเป็นพระแท้หรือพระไม่แท้

“เซียนพระ”^{๑๙} ใหม่ ๆ ที่เป็นคนที่มีอายุยังไม่มาก (คนหนุ่มสาว) และผู้สะสมกลับมานิยมพระเครื่องที่สร้างโดยพระเกจิอาจารย์ เพราะสามารถสืบหาประวัติการสร้าง การมีพระเครื่องจำนวนมากเพียงพอให้สะสมหรือแสวงหาและการนำมาทำการซื้อขาย การตรวจสอบตำหนิหรือความแท้จริงทำได้ง่าย เมื่อเปรียบเทียบกับพระกรูที่ “เซียนพระ” รุ่นเก่าไม่ยอมบอกวิธีการดูเพราะเป็นจุดที่ใช้ทำมาหากินเหนือกว่าคนอื่น ๆ ผลจากการนี้ทำให้เกิดความไม่แน่นอนที่ตรวจสอบได้ที่เป็นมาตรฐาน เพราะดูเหมือนว่าทั้งหมดขึ้นอยู่กับความเห็นของ “เซียนพระ” ผู้ซื้อ

การซื้อขายพระเครื่องทำให้เกิดตลาดพระเครื่องซึ่งในสมัยก่อนมีตลาดพระเครื่องที่สำคัญ ๆ ไม่กี่แห่ง เช่น ตลาดพระเครื่องท่าพระจันทร์ และมีการให้ซื้อขายพระเครื่องทั่วไปตามบริเวณข้างถนนแถบวัดมหาธาตุ ต่อมาได้มีการเปิดตลาดพระเครื่องตามที่ตั้งต่าง ๆ มากขึ้นแทบทุกจังหวัด ในแต่ละจังหวัดมักจะมีตลาดพระเครื่องหลายแห่ง และยังมีการนำร้านพระเครื่องไปเปิดตามห้างสรรพสินค้าบางแห่ง ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการจัดตลาดนัดพระเครื่อง มีการจัดประกวดพระเครื่องกัน^{๒๐} มากมาย

เมื่อพระเครื่องมีราคาสูงโดยเฉพาะพระเครื่องที่มีคนนิยมมาก ๆ แต่พระเครื่องดังกล่าวมีจำนวนจำกัดจำนวนหนึ่งเท่านั้น ในขณะที่ยังมีผู้แสวงหาเพื่อนำมาไว้ในครอบครองมาก จึงเกิดการทำพระเลียนแบบหรือพระปลอมขึ้นมา โดยการทำพระเลียนแบบหรือพระปลอมขึ้นมามีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการถอดพิมพ์พระเครื่อง ทำให้บางครั้งเป็นการยากที่จะแยกแยะว่าพระเครื่ององค์ดังกล่าวเป็นพระแท้หรือพระปลอม

เหตุการณ์ดังกล่าวส่วนหนึ่งก่อให้เกิดผู้ที่อ้างว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญดูพระเครื่องว่าเป็นพระเครื่องประเภทใด สมัยใด บุคคลใดเป็นผู้สร้าง และเป็นพระแท้ หรือพระปลอมที่เรียกว่า “เซียนพระ” ที่มักจะเป็นผู้ขายหรือเป็นผู้รับซื้อพระเครื่อง ซึ่งการรับซื้อพระเครื่องย่อมมีราคาสูงกว่าราคาที่ผู้ขายให้ผู้อื่นซื้อต่อไป ส่วนต่างดังกล่าวก็ถือว่าเป็นกำไรของผู้ขายซึ่งค่อนข้างจะมีจำนวนสูงมาก ทำให้บุคคลเหล่านี้มีฐานะทางการเงินค่อนข้างจะดี ต่อมา “เซียนพระ” เหล่านี้ได้จัดทำพระเครื่องให้แก่วัด ไม่ว่าจะเพื่อหารายได้สมทบ

^{๑๙} “เซียน” นี้ไม่ใช่เซียนหรือเทพเจ้าของจีน แต่ในเรื่อง “เซียนพระ” นั้นเป็นการเรียกผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปพระเครื่องหรือเครื่องรางของขลัง “เซียนพระ” ส่วนมากจะมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวพระเป็นต้น ๆ เช่นทางด้านพระเนื้อชิน เนื้อดิน หรือเชี่ยวชาญพระเครื่องเฉพาะของพระเกจิอาจารย์องค์ใดองค์หนึ่ง เช่น เชี่ยวชาญพระเครื่องหลวงปู่ทิม วัดระหารไร่ พระเครื่องหลวงปู่โต๊ะ วัดประดุมิมพลี พระเครื่องหลวงปู่หลิว วัดไร่แตงทอง

^{๒๐} เจ้าของพระเครื่องที่นำพระเครื่องของตนไปประกวดแข่งขันความสวย ความสมบูรณ์ของพระเครื่อง โดยต้องเสียเงินค่าส่งพระเครื่องเข้าประกวด การส่งพระเข้าประกวดนั้นจะเป็นประโยชน์แก่เจ้าของเพราะพระเครื่องดังกล่าวจะถูกตรวจสอบก่อนในเบื้องต้นว่าเป็นพระแท้หรือไม่ หากเป็นพระแท้และเป็นพระเครื่องที่มีความสวย ความสมบูรณ์ในลำดับที่ ๑ หรือ ๒ หรือในลำดับที่ ๓ ซึ่งจะทำให้ได้รับใบประกาศนียบัตรจากผู้จัดการประกวดพระเครื่อง ทำให้ราคาพระเครื่ององค์ดังกล่าวมีราคาเพิ่มขึ้นสูงมาก

ทุนให้แก่วัด หรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นใด เพราะจะมีผู้ที่ไว้น้ำใจเชื่อใจ “เซียนพระ” และตามไปซื้อพระเครื่องดังกล่าวเพราะคิดว่าจะเป็นพระเครื่องที่ดีและมีอนาคต (คงหายากและราคาแพงขึ้นในอนาคต)

การที่บุคคลใดมีพระเครื่อง หากมีความประสงค์จะขายพระเครื่อง มักจะนำพระเครื่องไปขายแก่ “เซียนพระ” “เซียนพระ” บางคนนิยมรับซื้อพระเครื่องบางประเภทเท่านั้นเพราะตนเองมีความชำนาญหรือมีตลาดที่จะนำพระเครื่องที่ซื้อออกมาออกให้ขายต่อ “เซียนพระ” บางคนนิยมรับซื้อพระเครื่องที่จัดสร้างในท้องถิ่นหรือภูมิภาคของตนเองโดยจะให้ราคาดี เช่น หากพระเครื่องนั้นถูกจัดสร้างขึ้นโดยวัดในจังหวัดราชบุรีก็จะรับซื้อเพราะถือว่าเป็นพระเครื่องในท้องถิ่น หากนำพระเครื่องดังกล่าวไปขายให้ “เซียนพระ” ที่อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ “เซียนพระ” รายนี้อาจจะไม่ซื้อหรือไม่ซื้อในราคาสูง

เมื่อกล่าวถึงพระเครื่องแล้ว ในอีกด้านหนึ่งจะพบว่ามีคนมาเกี่ยวข้องจำนวนมาก เช่น

ก. พระสงฆ์หรือฆราวาสที่เกี่ยวข้องกับวัดต่าง ๆ ที่จัดสร้างพระเครื่อง

ข. คนออกแบบพระเครื่อง เนื่องจากในการสร้างพระเครื่องไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด จะต้องมีการออกแบบพิมพ์พระเครื่องก่อนตามความต้องการของผู้ที่ประสงค์จะสร้างพระเครื่อง โดยจะออกแบบเป็นพระเครื่องที่เป็นรูปหล่อขนาดเล็ก เป็นเหรียญ หรือเป็นพระผง และออกแบบเป็นรูปพระพุทธรูป พระสงฆ์ หรือรูปอื่นใดดังที่เคยกล่าวไปแล้ว

ค. คนทำหุ่นต้นแบบหรือแกะแบบพิมพ์พระเครื่องซึ่งเป็นช่างฝีมือที่นำแบบที่ออกแบบมาแล้วมาทำเป็นแม่พิมพ์

ง. เจ้าของโรงงานผลิต ซึ่งจะเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการหล่อ ในการปั๊มเหรียญพระเครื่อง หรือในการกดพิมพ์พระเครื่องในกรณีที่เป็นพระเครื่องเนื้อผง โดยใช้แม่พิมพ์ที่คนทำหุ่นต้นแบบหรือแกะแบบพิมพ์พระเครื่องที่ได้ทำไว้

จ. คนทำพิธีปลุกเสก เนื่องจากพระเครื่องเป็นวัตถุมงคลที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่เคารพบูชา ในการจัดทำจึงต้องมีพิธีต่าง ๆ พิธีปลุกเสกจะทำหลังจากทำพระเครื่องเสร็จ โดยอาจจะมีการทำพิธีพราหมณ์ก่อนจากนั้นก็จะมีการทำพิธีสงฆ์โดยเชิญพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงมาปลุกเสก

ฉ. ผู้นำพระเครื่องออกให้ทำบุญซึ่งอาจจะเป็นเจ้าหน้าที่ของวัดที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลอื่นที่ทำหน้าที่ให้ทำบุญแทนวัด

ข. ผู้แสวงหาพระเครื่องไม่ว่าด้วยวัตถุประสงค์ที่ทำบุญหรือมีวัตถุประสงค์ที่จะสะสมพระเครื่อง

ข. ผู้ขายพระเครื่อง และผู้สร้างหรือผู้จัดให้มีตลาดพระเครื่อง รวมทั้งเจ้าของสถานที่ดังกล่าว

ฉ. โรงงานผลิตตลับพระเครื่อง ผู้ขายตลับพระเครื่อง แผ่นยางรองตลับ ถุงพลาสติกใส่พระเครื่อง เครื่องมือ อุปกรณ์ในการเลี่ยมพระ

หากจะพิจารณาในด้านหนึ่งของพระเครื่อง พระเครื่องอาจถือได้ว่าเป็นมนต์เสน่ห์หรือสิ่งมหัศจรรย์ (มหัศจรรย์หมายความว่าแปลกประหลาดมาก, น่าพิศวงมาก, ผิดปรกติวิสัยของธรรมชาติ) ของเมืองสยามที่มีความโดดเด่นกว่าประเทศอื่น อาจดูได้จาก

ก. การออกแบบ การแกะพิมพ์ การคัดเลือกมวลสาร พิธีการสร้าง การปลุกเสก ที่สวยงามและเป็นทางการ โดยจะทำการพิธีเล็กหรือใหญ่ขึ้นอยู่กับว่าพระเครื่องนั้นได้จัดทำขึ้นโดยบุคคลใดและบุคคลนั้นมีตำแหน่งหรือหน้าที่ในสังคมระดับใด

ข. การประกาศเชิญชวนบูชาปรากฏตามป้ายโฆษณาหน้าวัด ตามท้องถนน ในแผ่นปลิว ตามอินเทอร์เน็ตที่ไม่ค่อยได้พบเห็นกันในประเทศอื่น ๆ

ค. ตลาดพระเครื่องของเมืองสยามที่น่าจะมีมากที่สุดในโลก ตั้งแต่ระดับแผงลอยตามริมท้องถนน ตามสะพานลอย ในตลาดพระเครื่อง (ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีการซื้อขายทุกวัน) ในตลาดนัดของสินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไปแต่มีมุมแผงขายพระ ตลาดนัดพระเครื่อง (ที่จะมีการนัดซื้อขายพระเครื่องเฉพาะวัน เช่นวันพุธและวันเสาร์) ตลาดพระเครื่องในห้างสรรพสินค้า หรือสถานีขนส่งคนโดยสาร เช่น สถานีขนส่งสายใต้

ง. การส่องดูพระเครื่อง กล่าวคือ มีการนำกล้องขยายมาส่องดูพระเครื่อง ซึ่งในประเทศอื่นกล้องดังกล่าวทำขึ้นเพื่อเอาไว้ส่องเพชร พลอย หรือสิ่งอื่นใดในอุตสาหกรรม แต่คนไทยจำนวนหนึ่งนำกล้องนั้นมาส่องพระและนำติดตัวไปเสมอเพื่อส่องดูพระเครื่องหากพบเจอ เพราะหากผู้ที่ชอบพระเครื่องไปพบโดยบังเอิญ ก็จะนำกล้องส่องพระของตนขึ้นมาพิจารณาดูในรายละเอียดของพระเครื่อง การดูด้วยตาเปล่าไม่อาจไม่เพียงพอหรือสามารถจะดูได้ในรายละเอียดว่าเป็นพระเครื่องอะไร เป็นของแท้หรือไม่ พระเครื่องมีสภาพสวยหรือสมบูรณ์หรือไม่

จ. การนำพระเครื่องมาติดตัวโดยทำเป็นเครื่องประดับ ตั้งแต่การนำทองคำมาทำเป็นสร้อยคอเพื่อแขวนพระเครื่อง ทำเป็นตลับพระทองคำทั้งที่เป็นแบบฝังเพชรหรือไม่ฝังเพชร ฝังพลอย บางคนถึง

ขนาดนำพระที่ตนแขวนออกไว้นอกเสื่อเพื่ออวดแก่บุคคลอื่น หรือทำเป็นสร้อยข้อมือประเภทหนึ่ง (ที่ผู้นิยมเรียกว่า “เลส” เช่น เลสของหลวงพ่อรวย วัดตะโก)

- ฉ. มูลค่าของพระเครื่องที่บางองค์มีมูลค่าสูงกว่ามวลสารที่นำมาสร้างพระเครื่องเป็นอย่างมาก มวลสารที่นำมาใช้ในการสร้างอาจจะเป็นข้าว แปะ ปูน กล้วย ดอกไม้ น้ำมัน ดิน เหล็ก ตะกั่ว ทองเหลือง ทองแดง ทองคำหรือเงิน ซึ่งเรื่องทำนองนี้ไม่พบในที่อื่น^{๒๑}

พระเครื่องเป็นสิ่งที่เปี่ยมมงคล การสร้างพระเครื่องช่วยทำให้วัดต่าง ๆ ที่ยังขาดปัจจัยในการทำนุบำรุงรักษาวัดมีทุนทรัพย์รวมทั้งอาจนำไปใช้ ในการขยายพื้นที่ของวัดเพื่อให้ชาวพุทธที่มีใจบุญใจกุศลที่มาร่วมทำพิธีกรรมทางศาสนา มีพื้นที่เพียงพอ มีห้องน้ำที่ทันสมัยและสะอาด ลำพังการที่ผู้ที่มีใจบุญใจกุศลจะถวายเงินให้แก่วัดจำนวนมาก ๆ ในแต่ละครั้งจะมีน้อยรายมาก ส่วนผู้ที่ทำบุญให้แก่วัดทีละเล็กทีละน้อยเป็นหลักสิบหลักร้อยมีจำนวนมาก เมื่อรวมแล้วอาจมีจำนวนเงินไม่เพียงพอที่จะนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่วัดได้ตั้งไว้ แต่ถ้าหากวัดนั้นได้สร้างพระเครื่อง (หรือพระบูชา) แล้วนำออกให้ประชาชนบูชาในราคาองค์ละหลักร้อยหรือหลักพัน วัดจะได้เงินจำนวนเพียงพอ นอกจากนั้นยังวัดอาจนำเงินส่วนที่ไม่จำเป็นต้องใช้ในกิจการของวัด ไปใช้สร้างโรงพยาบาล การจัดหาเครื่องมือแพทย์ การสร้างสะพานให้แก่ชุมชนในบริเวณวัด หรือใช้ในการสร้างโรงเรียน

ข้อเสียที่มีการกล่าวถึงไม่ได้เกิดจากพระเครื่องโดยตรง เช่นการที่มีผู้ทำการปลอมแปลงพระเครื่อง การหลอกลวงประชาชนให้ซื้อพระเครื่อง มีการทำร้ายผู้ที่สวมใส่พระเครื่องราคาแพง หรือการลักลอบเข้าไปในบ้านผู้อื่นเพื่อไปขโมยพระเครื่อง (ซึ่งผู้ขโมยต้องการพระเครื่องเพราะราคาแพง ขายง่าย มีขนาดเล็กสามารถนำออกจากที่ตนเองทำการขโมยได้ง่ายและนำไปได้ในครั้งเดียวเป็นจำนวนมาก^{๒๒} โดยมีคนรู้เห็นน้อย ไม่เหมือนการขโมยทีวี เครื่องซักผ้า) ยิ่งในปัจจุบันการซื้อขายพระเครื่องอาจจะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการฟอกเงินของผู้ที่กระทำความผิด หรือมีการซื้อพระเครื่องที่มีราคาแพงแล้วนำไปมอบให้แก่ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งที่ให้คนให้โทษได้ เพราะราคาของพระเครื่องไม่มีราคาที่แน่นอนและพระเครื่องเป็นพระองค์เล็ก ๆ เกือบง่ายไม่เหมือนการให้เงินจำนวนมากซึ่งท้ายที่สุดก็ต้องนำไปฝากธนาคาร ทำให้สามารถตรวจสอบได้

การซื้อขายและสะสมพระเครื่องในเมืองสยามเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและมีอยู่และคงยังมีอยู่ต่อไป ในสมัยก่อนคนที่นิยมสะสมพระเครื่องมักจะเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และคนมีอายุมาก แต่ในปัจจุบันมีคนอายุ

^{๒๑} จนมีการพูดเล่นกันว่าไม่มีที่ใดที่มูลค่าดินหรือมวลสารจำนวนเล็กน้อยที่แทบจะไม่มีราคา แต่กลายเป็นสิ่งที่มีราคาแพงมากที่สุดในโลกอย่างหนึ่งดังเช่นพระเครื่อง

^{๒๒} จึงมีการนำพระเครื่องที่มีราคาสูงไปเก็บรักษาไว้ที่ตู้รับรษณีย์ที่เอาไว้ที่ธนาคาร ซึ่งการเช่าตู้รับรษณีย์ดังกล่าวไม่ได้น่ายาก เพราะทางธนาคารมักจะกำหนดถึงเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น การมีเงินฝากประจำจำนวนหนึ่ง การทำสัญญาประกันชีวิตผ่านธนาคาร

น้อยที่ยังเป็นคนหนุ่มสาวเริ่มเข้ามาในวงการพระเครื่องเป็นจำนวนมาก ยิ่งไปกว่านั้นในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมา การซื้อขายพระเครื่องมีมากขึ้นกว่าสมัยก่อนและขยายตัวจากเมืองสยามไปยังประเทศเพื่อนบ้านที่นับถือศาสนาพุทธ เช่น ประเทศสิงคโปร์ ประเทศมาเลเซีย หรือประเทศจีน ทำให้ชาวต่างชาติเหล่านี้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเมืองสยามและไปทำบุญยังวัดต่าง ๆ ที่ชาวต่างชาติเหล่านี้ให้ความศรัทธา เช่น วัดบางพระ (จังหวัดนครปฐม) วัดพิบูลทอง (จังหวัดสิงห์บุรี) และมีการซื้อพระเครื่อง ตลอดจนการเข้ามาซื้อพระเครื่องในตลาดพระในเมืองสยามกลับไปเป็นจำนวนมาก แม้กระทั่งมีการซื้อผ่านเว็บไซต์ “ดักต็อก” ทำให้มีรายได้เข้าเมืองสยามอีกทางหนึ่ง

พระเครื่องทำให้คนมีงานทำในตลาดพระเครื่องและอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องหลายหมื่นคน ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่ามีเงินหมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจส่วนนี้หลายร้อยล้านบาทไม่นับรวมมูลค่าของพระเครื่องที่มีการให้ซื้อขาย^{๒๓} การห้ามมิให้มีการซื้อขายพระเครื่องในเมืองสยามคงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยากเพราะยังมีผู้ต้องการแสวงหาพระเครื่องที่ตนชอบ ในขณะที่เดียวกันยังมีคนจำนวนไม่น้อยที่ต้องดำรงชีพด้วยการซื้อขายพระเครื่องและรายได้จากอุตสาหกรรมต่อเนื่องกับการซื้อขายพระเครื่อง เพียงแต่ว่าทำอย่างไรให้ “พุทธพาณิชย์” อยู่ในระดับที่มีความเหมาะสมคือไม่มากเกินไป โดยให้บุคคลดังกล่าวตระหนักถึงหลักพุทธศาสนาที่อยู่ในองค์พระเครื่องและเป็นเครื่องเตือนใจให้บุคคลดังกล่าวทำในเรื่องที่ดีที่เหมาะสม ส่วนหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่ได้ห้ามวัดในการจัดทำพระเครื่อง แต่มีข้อเสนอแนะจากพระเถระผู้ใหญ่บางท่านว่าทางวัดต่าง ๆ ไม่ควรมีการให้บูชาวัตถุมงคลในโบสถ์หรือบริเวณโบสถ์เพราะเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา ตลอดจนการประกาศห้ามปิดป้ายขายวัตถุมงคลในวัด

พระเครื่องเป็นของดีและเป็นสิ่งมหัศจรรย์และเป็นมนต์เสน่ห์ด้านหนึ่งของเมืองสยามที่เกิดขึ้นและพัฒนารูปแบบไปเองตามธรรมชาติของสังคม วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของคนในสังคม โดยไม่มีภาครัฐเข้ามาส่งเสริมหรือสนับสนุน หากผู้ที่เกี่ยวข้องได้วางหลักหรือกำหนดกฎเกณฑ์หรือแนวทางให้วัดต่าง ๆ ยึดถือปฏิบัติโดยไม่ให้สร้างหรือแข่งกันสร้างพระเครื่องกันมากมายเหมือนบางยุคบางสมัย ก็จะทำให้ภาพลักษณ์ของพุทธศาสนาในเมืองสยามไม่เป็นที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ไปในทางเสียหาย การสร้างพระเครื่องน่าจะทำน้อยลง เว้นแต่วัดที่มีความจำเป็นจะต้องทำเพื่อหาทุนมาทำนุบำรุงศาสนสถาน หากวัดใดมีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่อง (รวมทั้งวัตถุมงคลอื่น ๆ) และมีผู้มาทำบุญที่วัดมาก นอกจากการนำรายได้ที่ได้รับมาใช้เพื่อกิจการต่าง ๆ ของวัดนั้น ฝ่ายที่ดูแลกิจการทางด้านพุทธศาสนาควรให้คำแนะนำหรือให้แนวทางแก่วัดดังกล่าวนำรายได้ส่วนหนึ่งเพื่อนำไปพัฒนาวัดอื่นที่ยังยากจนไม่มีรายได้หรือไม่มีงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐที่ให้การดูแล และ

^{๒๓} เป็นการประมาณการโดยไม่มีเก็บข้อมูลได้แท้จริงในปัจจุบัน

ฝ่ายที่รับผิดชอบน่าจะจัดระเบียบบริเวณที่มีการซื้อขายพระเครื่องให้เป็นระเบียบไม่ใช่ให้มีการวางพระเครื่องกับพื้นถนน ทางเดินหรือบนสะพานลอยที่ใช้เดินข้ามถนน เพราะพระเครื่องเป็นของสูง น่าจะให้มีโต๊ะเล็ก ๆ เพื่อใช้ในการวางขายพระเครื่อง แต่ไม่ใช่ห้ามขายหรือต้องย้ายไปที่อื่นที่ไม่มีคนเดินทางไปหาซื้อ อันเป็นการทำลายความโดดเด่นของพื้นที่บางแห่งที่มีคนต่างชาตินิยมมาท่องเที่ยวและได้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ดังกล่าวในพื้นที่นั้น^{๒๔}

ส่วนผู้ประกอบการซื้อขายพระเครื่อง บุคคลเหล่านี้มักมีฐานะดีขึ้นอย่างมากมายและรวดเร็ว บางคนเลือกที่จะมาทำการซื้อขายพระเครื่องโดยเลือกที่จะไม่ทำอาชีพอื่นที่ตนเรียนจบปริญญามา บางคนมีงานทำอื่นก็ลาออกมาเพื่อมาเป็นผู้ประกอบการซื้อขายพระเครื่อง น่าที่จะเสียสละรายได้จำนวนหนึ่งมาบริจาคเพื่อดูแลวัดที่ขาดปัจจัย เพราะบุคคลเหล่านี้มีรายได้มาจากพระเครื่องที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และทุกวันนี้มีสมาคมพระเครื่องที่เกิดจากการรวมตัวของผู้ประกอบการซื้อขายพระเครื่อง สมาคมดังกล่าวน่าจะช่วยดูแลชักชวนให้สมาชิกของสมาคมช่วยกันบริจาคเงินและแบ่งสรรเงินไปทำบุญกับวัดต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นหรือเมื่อมีการจัดประกวดพระเครื่องในนามของสมาคม ควรนำรายได้ไปช่วยเหลือวัด โรงเรียน หรือโรงพยาบาลอื่นๆที่ยังขาดแคลน มิใช่มิใช่มอบรายได้ให้แก่วัดหรือองค์กรเดิม ๆ ที่มีความจำเป็นน้อยหรือไม่มี ความจำเป็นแล้ว

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, เล่าสู่กันฟังเรื่อง “พระเครื่อง”, <https://www.facebook.com /DCP.culture/ posts/3414245378701010/> สืบค้นวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๖.

กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร, <https://www.finearts.go.th /promotion/view/10030-%E0%> สืบค้นวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๖.

พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท). (๒๕๖๓). ระเบียบการจัดการศาสนสมบัติอันเป็นมรดกกรรมของท่าน ในหนังสือธรรมะ....จากต้นไม้. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา. ไม่มีเลขหน้า.

ทัตชอล เทพกำปนาท. เล่าสู่กันฟัง...เรื่อง “พระเครื่อง” http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid =5609&filename=i สืบค้นวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๖.

^{๒๔} แต่ทั้งนี้ต้องไม่ให้เกิดการกีดขวางทางเดินเท้าของประชาชนจนเกิดอันตราย

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัทศิริวัฒนา
อินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน).

หนุ่ม รัตนะ. สยามพหุรงค์. [https://www.facebook.com/Siamcolorization/posts/
3013505398686245/?locale=th_TH](https://www.facebook.com/Siamcolorization/posts/3013505398686245/?locale=th_TH) สืบค้นวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๖.

อริยะ สุพรรณเกษัช. ความรู้เกี่ยวกับพระพิมพ์เนื้อผงพุทธคุณกรุวัดทัพขาวจังหวัดสุโขทัย.
<https://www.ariyasound.com/index.php?lay=show&ac=article&id=539237282> สืบค้น
วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๖.

อุดม งามเมืองตึง. (๒๕๔๘). สหชน รัตนไพจิตร และไพฑูริตี เอกจริยกร. กฎหมายเกี่ยวกับการซื้อขายพระ
เครื่อง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.